

Войцехівська Анна Сергіївна
Житомирський державний
технологічний університет
Науковий керівник:
ст. викл. Маслова С.О.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ДОБРОБУТУ ГРОМАДЯН

Розглянуто сутність соціальної політики, мету, об'єкти, суб'єкти та завдання соціальної політики

Соціальна політика – це система програм, служб та заходів, що переслідують соціальні цілі. В це поняття входять вторинні цілі тих програм, первинні цілі котрих є іншими: оподаткування та фінансова політика. Соціальна політика охоплює всі сфери життєдіяльності людей – виробничу, соціальну, політичну, духовну і регулює стосунки між суспільством, колективом, особою в кожній із цих сфер та зонах її взаємодії [2, с. 55].

Точніше можна сказати, що соціальна політика – це система управлінських, регулятивних і саморегулятивних рішень, спрямованих на підвищення добробуту населення.

Основні об'єкти соціальної політики: ринок праці та зайнятість населення, трудові відносини, оплата праці та доходи населення, система соціального забезпечення, елементи соціальної інфраструктури, громадяни як споживачі.

Суб'єктами [управління соціальною сферою](#) виступають конкретні органи та посадові особи державної влади і місцевого [самоврядування](#).

Метою соціальної політики є: створення умов для розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття творчого соціального потенціалу людини, особистості, її суттєвих сил, досягнення в суспільстві соціальної злагоди, стабільності та соціальної цілісності, самовідтворюваного, самодостатнього рівня соціодинаміки.

Завданням соціальної політики є забезпечення чіткого функціонування всієї системи соціально-політичних інститутів, які є суб'єктами такої політики, здійснення координації різних елементів системи формування оптимального співвідношення різних форм, методів, засобів на одержання очікуваних результатів.

Соціальна політика держави передбачає:

- регулювання соціальних відносин у суспільстві, регламентацію умов взаємодії суб'єктів економіки в соціальній сфері (у т.ч. між роботодавцями і найманою робочою силою);
- вирішення проблеми безробіття та забезпечення ефективної зайнятості;
- формування стимулів для високопродуктивної суспільної праці й надання соціальних гарантій економічно активній частині населення;
- створення системи соціального захисту населення;
- забезпечення розвитку елементів соціальної інфраструктури (закладів освіти, охорони здоров'я, науки, культури, спорту, житлово-комунального господарств та ін.);
- захист довкілля тощо.

Завдання соціальної політики країни поділяються на довгострокові та короткострокові.

У довгостроковій перспективі – це наближення рівня та якості життя населення до стандартів постіндустріального суспільства, досягнутих на основі науково-технічної революції; у середньостроковому періоді – досягнення докризового рівня і якості життя, властивого стандартам споживання.

Для всієї довгострокової перспективи залишається актуальною проблема забезпечення соціальної справедливості, що полягає в рівних стартових можливостях для всіх громадян. В умовах ринку держава зобов'язана створити умови для реалізації прав людини на прожитковий мінімум, працю, освіту, охорону здоров'я і соціальне забезпечення. Це початкова база соціальної політики.

Короткострокове завдання соціальної політики полягає у забезпечення умов для соціального й фізичного виживання людей, запобігання соціальному вибуху.

Системотворчий характер соціальної політики обумовлюється тим, що соціальна політика виступає елементом:

- життєздатності суспільства;
- стабілізації та розвитку суспільства;
- консолідації суспільства.

Основними принципами соціальної політики є раціональність, соціальна справедливість та соціальна безпека.

Принцип взаємозв'язку об'єктивної соціальної саморегуляції і цілеспрямованої діяльності у здійсненні соціальної політики означає, що реалізація багатогранних завдань соціальної політики має ґрунтуватися на діалектичній єдності процесів конструктивної саморегуляції соціального розвитку та цілеспрямованій регулятивній діяльності, пов'язаній із здійсненням, реалізацією основних засад соціальної політики.

Специфіка механізму об'єктивної соціальної саморегуляції полягає в тому, що він не відтворюється автоматично, а реалізується за певних умов, які необхідно встановлювати й підтримувати свідомою цілеспрямованою діяльністю, що передбачає освоєння простору соціального буття соціальної сфери. Така діяльність, спрямована на впорядкованість процесів розвитку соціального буття, соціуму взагалі, не лише не звужує механізм процесів об'єктивної соціальної саморегуляції, а навпаки, покликана забезпечити їх всебічну, багатогранну реалізацію [1, с. 49].

Принцип єдності об'єктивного і суб'єктивного в реалізації соціальної політики передбачає врахування в соціальній політиці комплексу об'єктивних і суб'єктивних чинників, що зумовлюють розвиток соціального буття, соціальної сфери життя суспільства. Застосування на практиці розглядуваного принципу передбачає недопущення

розриву об'єктивного й суб'єктивного, забігання наперед в оцінюванні тих чи інших процесів, тенденцій соціального розвитку, зокрема пов'язаних із соціальною безпекою.

Цей принцип означає також недопущення абсолютизації впливу тих чи інших процесів життєдіяльності суспільства на соціальну безпеку людини, спрощеного, надто прямолінійного трактування закономірностей, тенденцій соціального розвитку, необгрунтованої переоцінки досягнутого, спроб видати бажане у сфері утвердження соціальних цінностей за досягнуте, що реально функціонує, урахування різноманітності, багатоваріантності розвитку соціального буття, складного, суперечливого переплетення соціального з економічним, політичним, духовним, позитивних і негативних тенденцій, що впливають на соціальний розвиток особистості, її соціальну безпеку [4, с. 64].

Комплексність соціальної політики спричинена необхідністю тісного взаємозв'язку, узгодженої спільної діяльності багатьох самостійних суб'єктів, які здійснюють її, організованих систем, кожна з яких характеризується властивими лише їй способами цілеспрямованого впливу на соціальний розвиток.

Комплексний підхід зумовлений потребою об'єднання зусиль різних суб'єктів соціальної політики з метою підтримки належних пропорцій між різними компонентами, засобами системи, узгодження дій різних органів, організацій, окремих осіб, які освоюють соціальне буття. Важливе завдання комплексного підходу до реалізації соціальної політики полягає в узгодженні діяльності кожного суб'єкта соціальної політики, визначенні його завдань, концентрації уваги на кардинальних проблемах розвитку соціального буття для його оптимального функціонування.

Комплексність соціальної політики передбачає виявлення особливостей і спрямованості різних форм, методів, засобів впливу, які застосовуються у процесі здійснення соціальної політики, наповнення їх новим, адекватним до сучасних умов суспільного життя змістом, максимальне виявлення внутрішніх резервів кожного з них, посилення тих чи інших сторін, моментів, які б уможливили їх оптимальну реалізацію у процесі соціального розвитку.

Принцип пріоритету соціальних інтересів людини, особистості передбачає підпорядкування багатоаспектності цілеспрямованої діяльності, що полягає в освоєнні соціального простору, реалізації соціальних програм, соціальних інтересів людини, створенні адекватних умов для самореалізації її соціального потенціалу, захисту соціальної суб'єктивності особистості, соціальної безпеки. Основною умовою ефективного реалізації цього принципу є діяльність суб'єктів соціальної політики, спрямована на розширення можливостей для соціальної самореалізації особистості, суспільного поля задоволення її соціальних потреб та інтересів.

Виходячи з цього, основними цілями соціальної політики, які мають стратегічний характер є:

- наповнення реформ соціальним змістом;
 - розвиток демократії, забезпечення прав і свобод, формування громадянського суспільства;
 - активізація соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави і суспільства в соціальній сфері;
 - забезпечення гідних і безпечних умов життя та праці, зростання добробуту громадян;
 - створення для кожної людини можливостей реалізувати її здібності, одержувати дохід відповідно до результатів праці, компетентності, таланту;
 - стимулювання мотивації до трудової та підприємницької діяльності, становлення середнього класу;
 - забезпечення відтворення населення, оптимізація ситуації на ринку праці;
 - гармонізація відносин між різними соціальними групами, формування почуття соціальної солідарності;
 - формування ефективної системи соціального захисту населення;
 - реформування пенсійної системи;
 - розвиток соціальної інфраструктури, створення умов для виховання, освіти, духовного розвитку дітей, молоді;
 - зміцнення сім'ї, підвищення її ролі у суспільстві.
- Поточному характеру відповідають такі цілі:
- ліквідація заборгованості із заробітної плати та соціальних виплат;
 - забезпечення прожиткового мінімуму;
 - боротьба з бідністю, надання адресної допомоги;
 - захист громадян від інфляції за допомогою своєчасної індексації доходів;
 - обмеження безробіття та стимулювання зайнятості населення;
 - створення екологічно та соціально безпечних умов життя.

Соціальна політика повинна реалізовуватися на основі принципів соціально-орієнтованої економіки, враховуючи інтереси та потреби кожної людини, підвищення її активності як у трудовому, так і суспільному житті [3, с. 51].

Розробка соціальної політики передбачає раціональне використання матеріалів, фінансових ресурсів та реалізується за такими основними напрямками:

- створення умов для підприємницької діяльності та високопродуктивної праці економічно активного населення;
- створення умов для регулювання демографічних процесів;
- раціональне природокористування та охорона довкілля;
- проведення активної молодіжної політики, підтримки сім'ї, материнства та дитинства, а також здійснення заходів щодо соціальної адаптації молоді до умов ринкової економіки;
- стимулювання розвитку освіти, культури та мистецтва;
- розвиток охорони здоров'я і фізичної культури;
- соціальний захист і соціальне забезпечення населення. Цей напрям є одним з найважливіших, оскільки соціальний захист – це є система державної політики із забезпечення прав і гарантій людини у сфері рівня життя.

Таким чином, соціальна політика орієнтована на населення країни в цілому, однак, в першу чергу на громадян, об'єктивні можливості яких не дозволяють їм підтримувати суспільне визнані рівень та спосіб життя. При цьому

соціальне забезпечення – це є забезпечення непрацездатних. Економічними джерелами соціального захисту є гроші платників податків (державний бюджет на всіх рівнях), страхові нарахування роботодавців та працівників, фінансові ресурси підприємств, суспільна та приватна благодійність, спонсорство та меценатство.

Держава, приймаючи на себе значну частину відповідальності за дотримання прав людини на гідне життя, здійснює перерозподіл доходів, втручається в процес ціноутворення, переймається проблемами зайнятості, формує систему соціальної допомоги та соціального страхування тощо. Всі ці заходи з досить значною умовністю можна розділити на такі напрями:

1. Досягнення соціальної стабільності, соціально-економічної рівноваги та відносної соціальної справедливості у суспільстві.

2. Підтримка малозабезпечених верств населення і тих людей, що не залучені до суспільного виробництва і не спроможні самі собі допомогти (інваліди, пенсіонери, безробітні тощо).

3. Захист осіб, зайнятих у суспільному виробництві і передусім тих, хто працює за наймом.

Перший напрямок соціальних заходів реалізується через державну політику доходів, захист рівня життя через регулювання процесу ціноутворення, використання різних форм компенсації та інкасації доходів, фінансування розвитку освіти, охорони здоров'я, захисту навколишнього середовища переважно за рахунок держави та ін.

Головною ланкою серед всіх цих заходів є політика формування та перерозподілу доходів населення. Номінальні доходи формуються із різних джерел, основними з яких є доходи факторами економічної діяльності. Це так званий первинний, або функціональний розподіл доходів, які потім через різні канали перерозподіляються.

По-перше, це відбувається на основі коливання попиту і пропозиції як на самі фактори виробництва, так і на товари та послуги.

По-друге, перерозподіл може здійснюватися у формі добровільних внесків у різні благодійні фонди.

По-третє, найпотужнішим каналом перерозподілу доходів є фіскальна система держави [3, с. 123].

Завдяки первинному перерозподілу формуються вторинні доходи. По-перше, через податки держава створює ресурси для виконання своїх функцій, формуючи доходи працівників державних інституцій (армія, правоохоронні органи, апарат управління та ін.). По-друге, держава частково фінансує розвиток освіти, охорони здоров'я, формуючи доходи установ бюджетної сфери. По-третє, здійснює держава і так звані трансфертні платежі, реалізуючи конкретні програми допомоги категоріям людей, які не мають принаймні мінімального доходу від своєї праці (допомога багатодітним сім'ям, житлові та медичні субсидії, стипендії, державні пенсії, продовольчі талони тощо).

Застосовуючи відповідні закони, держава бореться проти укладання угод, що підвищують загальний рівень цін в країні. Тим самим вона не лише протидіє інфляції, але й перешкоджає монополістичному контролю над ціноутворенням, стимулює ринкову конкуренцію.

У рамках виділеного нами першого напрямку соціальної політики держави використовуються і такі заходи, як індексація доходів населення та застосування дотацій і компенсацій.

Соціальна політика має активний і пасивний характер.

Варто підкреслити, що лише активний характер соціальної політики є основою зростання економічної незалежності людини.

Активна соціальна політика має бути спрямована на дійову підтримку потенційно активних, підприємливих громадян.

Пасивний характер соціальної політики, який спирається лише на державну благодійність веде до зростання інфляційних процесів, утвердження в суспільстві утриманських настроїв, зниження ділової активності. А це шлях до суспільного регресу. Надзвичайно важливо відзначити ту межу в реальному соціально-економічному полі, яка виділяє ці два протилежні характери дії соціальної політики, щоб вчасно перейти до цивілізованих методів саморегулювання соціального буття та соціального захисту людини та особистості.

Отже, національна економіка розвивається на основі соціально-орієнтованої моделі. Це означає, що головним завданням на шляху соціально-економічного прогресу в державі має стати забезпечення передумов реалізації прав і свобод громадян, утвердження середнього класу й подолання бідності населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безиліук А. Определение проблемы социального развития Украины / А. Безиліук // Экономика Украины. – 2000. – №2.
2. Бескид Й.М. Перспективи нормального планування витрат на соціальну сферу / Й.М. Бескид // Фінанси України. – 2000. – №4.
3. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. – К.: Основи, 2000.
4. Іванова О. Передумови формування соціальної політики в Україні // Соціальна робота в Україні: перші кроки / За ред. В. Полтавця. – К.: Вид. дім „KM Academia”, 2000.
5. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти: Курс лекцій. – К.: Вид. дім „KM Академія”, 2003.
6. Руденко В.М. Соціальна політика держави та роль фінансових органів в її реалізації / В.М. Руденко // Адміністративна реформа в Україні. – Київ, 2000.
7. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі. – К.: Ун.ів. вид-во „Пульсари”, 2003. – 252 с.